

INDDRAGELSE AF FRIVILLIGE OG FORENINGER – EN INTRODUKTION

CIVILSAMFUNDET

Den del af samfundet, der ligger uden for den formelle økonomi og det politiske system, og hvor der indgår enkeltpersoner og forskellige former for organisationer uden for staten og markedet.

DEN FRIVILLIGE SEKTOR

I den frivillige sektor ligger "...aktiviteter og organisationsformer, der hverken er offentlige eller kommercielle, og som heller ikke hører ind under familien". Den frivillige sektor kan som sådan ses som en samlebetegnelse for frivillige, frivillige grupper og frivillige både lokale, regionale og landsdækkende organisationer og foreninger

FRIVILLIG ORGANISATION/FORENING

Organiserer frivilligt arbejde og er karakteriserede ved:

- at være frivilligt grundlagt (og kan derfor frit opstå og nedlægge sig selv)
- at være ikke-profitorienteret (og et eventuelt overskud investeres derfor i overensstemmelse med organisations formål)
- at være baseret på frivillig, ulønnet arbejdskraft (og hermed menes, at bestyrelsen og/eller organisations konkrete aktiviteter er baseret på frivillig, ulønnet arbejdskraft)
- at have et frit medlemskab (og deltagelse i organisationens aktiviteter skal altså ske af egen fri vilje)

FRIVILLIGT ARBEJDE

Er udført af individer uden fysisk, retlig eller økonomisk tvang med det formål at hjælpe andre personer, som ikke er nært relateret den frivillige. Frivilligt arbejde er formelt organiseret i en sådan grad, at der ikke er tale om spontan hjælpsomhed.

Frivilligt socialt arbejde udføres som regel inden for det sociale og sundhedsmæssige område og handler bredt defineret om at give øget velfærd eller omsorg til individer eller grupper eller om at løse velfærdsproblemer.

TO HOVEDÅRSAGER TIL STIGENDE FOKUS PÅ SAMARBEJDE MELLEM DEN OFFENTLIGE OG DEN FRIVILLIGE SEKTOR

I dag er der i høj grad fokus på den værdi, der kan ligge i mobilisering af civilsamfundets mange ressourcer. Ved at inddrage brugerne i udarbejdelse, implementering og håndtering af de offentlige ydelser er forventningen dels, at de offentlige ydelser bliver bedre og mere effektive, fordi forskellige parter kan bidrage med noget forskelligt, og dels, at forståelsen over for den offentlige sektors ressourceknaphed bliver større. Interessen i samarbejder skal findes i særligt to behov:

ET BEHOV FOR EFFEKTIVISERING

Den offentlige sektor er i et krydspres, der består af på den ene side borgeres stigende forventninger de offentlige ydelsers kvalitet og på den anden side knappe ressourcer som konsekvens af den demografiske udvikling, økonomiske krise og krav om nulvækst. Udfordringerne er ikke nye og blev i 1980'erne og 1990'erne forsøgt løst ved en række New Public Management reformer, hvor der dels blev implementeret styringsmodeller fra den private sektor og dels blev markedsgjort nogle af de opgaver, den offentlige sektor tog sig af. NPM-redskaberne har siden vist sig ikke at være tilstrækkelige, og der ses nu i retningen af bl.a. den frivillige sektor, i søgen på mere effektiv løsning af samfundets opgaver.

ET BEHOV FOR SAMARBEJDE

De senere årtier er der sket en forandring i organisatorisk praksis, hvor styring i samfundet i højere grad har en hybrid og netværksorienteret form, og et virvar af offentlige og private aktører indgår. Baggrunden for overgangen er dels at mange af de problemstillinger, samfundet står over for, er så komplekse, at de må løses i netværk på tværs af faglighed og samfundssfærer, og dels at de mange NPM-reformer fra 1980'erne og 1990'erne har efterladt en fragmenteret offentlig sektor, hvor alle mulige andre aktører, end de fra de formelle offentlige institutioner, får indflydelse på udarbejdelsen af offentlig styring, og hvor opfattelsen af borgeren som aktiv bruger af den offentlige sektors tilbud har bidraget til et stadigt mere involveret og policy-kritisk civilsamfund.

DEN FRIVILLIGE SEKTOR I DANMARK

DANMARK ER ET AF DE LANDE I VERDEN, HVOR DEN STØRSTE ANDEL AF BEFOLKNINGEN ENGAGERER SIG FRIVILLIGT. SÅLEDES HAR 1,9 MILLIONER DANSKERE OVER 16 ÅR (42 %) ENGAGERET SIG FRIVILLIGT INDEN FOR EN 12 MDR. PERIODE

ANDELEN HAR VÆRET STABIL I 10 ÅR

DE FLESTE DANSKERE (65 – 75 %) HAR PÅ ET TIDSPUNKT VÆRET FRIVILLIGE

FLEST FRIVILLIGE ARBEJDS TIMER BLIVER BRUGT PÅ ADMINISTRATIVE OPGAVER

OMKRING HALVDELEN AF ALLE FRIVILLIGE HAR ENGAGERET SIG INDEN FOR MERE END ÉT OMRÅDE, MEN DE FLESTE (49 %) ER FRIVILLIGE INDEN FOR KULTUR, IDRÆT OG FRITID. NÆSTFLEST (40 %) ER FRIVILLIGE INDEN FOR SOCIALE-, HUMANITÆRE-, FOREBYGGENDE- ELLER SUNDHEDSOMRÅDER

DET, DER BETYDER MEST FOR, AT FOLK FORTSÆTTER MED FRIVILLIGT ARBEJDE, ER, AT MAN ER MED TIL AT HJÆLPE ANDRE OG INDGÅR I ET SOCIALT FÆLLESSKAB.

FOR DE 18 – 29 ÅRIGE BETYDER DET OGSÅ EN DEL, AT DET ER MED TIL AT STYRKE DERES CV

FRIVILLIGE ER I MINDRE GRAD END TIDLIGERE ORGANISERET I FORENINGER

DER ER RIFT OM DE FRIVILLIGE, DER ER

INDEN FOR DE SENESTE 10 ÅR HAR FRIVILLIGE GJORT DERES INDTOG PÅ MANGE NYE OMRÅDER, MEN ANTALLET AF FRIVILLIGE ER STORT SET UÆNDRET

LIDT OVER HALVDELEN AF LOKALE OG REGIONALE FORENINGER ER INDEN FOR KULTUR, IDRÆT OG HOPPES

DER ER GODT 101.000 FRIVILLIGE ORGANISATIONER I DANMARK

- 6.200 ALMENNUTTIGE FONDE
- 8.000 SELVEJEDE INSTITUTIONER
- 83.000 LOKALE OG REGIONALE FORENINGER
- 3.000 LANDSORGANISATIONER

BAGGRUNDEN FOR AT FOLK BLIVER FRIVILLIGE ER STORT SET UÆNDRET DET SENESTE ÅRTI

- ÆNDREDE LIVSOMSTÆNDIGHEDER
 - får børn i institution, går på pension eller pårørende bliver syge
- LYST TIL AT ENGAGERE SIG
 - spiller badminton og vil være med til at forme klubbens fremtid
- BLIVER SPURGT
 - en besøgsven opfordrer sin gode ven til at være med

HVORDAN SAMARBEJDE MED FRIVILLIGE OG FORENINGER?

Det frivillige sociale samarbejde har eksisteret i mange år og har været med til at udvikle velfærdsarbejdet i Danmark. Hvor de frivillige sociale aktiviteter tidligere var primært parallelle og komplementære til den offentligt producerede velfærd, ser vi i dag, at frivillige i stigende grad er knyttet til og indgår i offentlige praksisser og politikker. Forholdet har forandret sig fra påskønnelse, høring og økonomisk støtte til en mere aktiv kommunal involvering og samarbejde om konkrete opgaver og aktiviteter, og i nogle tilfælde politikudvikling.

Der findes mange forskellige former for samarbejde og mange forskellige begreber, der forsøger at omfavne samarbejdsformerne. Begreberne 'flyder over hinanden', og i litteraturen såvel som i praksis er der uklarhed om, hvordan begreberne adskilles og hvilken samarbejdsform de dækker.

SAMSKABELSE/ CO-CREATION

Borgerne inddrages i enten videreudvikling af velfærdsydelser eller udvikling af nye initiativer og deltagelse i politiske processer og beslutninger. Samskabelse kan ske på flere forskellige stadier af et projekt (fra idéudvikling til implementering) og på forskellige niveauer (fra politikskabelse til arrangement på en institution). Samskabelse kan både have en ad-hoc karakter eller være mere kontinuerligt, men det er sjældent formaliseret.

SAMPRODUKTION/ CO-PRODUCTION:

Når en offentlig ydelse produceres i et samarbejde med civile aktører, er det samproduktion. Her bidrager borgerne til at skabe og forbedre allerede eksisterende offentlige ydelser, enten for sig selv (som når sygedagpengemodtageren bidrager til at udvikle plan for fremtidig tilbagevenden til arbejdsmarkedet), for andre (fx ved at give feedback på et forløb) eller ved at lave et frivilligt socialt arbejde i samarbejde med det offentlige (fx besøgsven). Samproduktion er ofte et kontinuerligt og formaliseret samarbejde, men kan være mere eller mindre omfattende.

AD-HOC SAMARBEJDE

Meget samarbejde foregår ad-hoc. Der er ingen samarbejdsaftale – hverken formel eller uformel – og samarbejdet igangsættes efter forgodtbefindende. Det kan fx være hvis idrætsforeningerne bliver bedt om at give indspark til en ny motionspolitik.

Ad-hoc samarbejder kræver tid og ressourcer, fordi der i hvert samarbejde skal "startes forfra"

PARTNERSKAB

Et struktureret, forpligtende og ligeværdigt samarbejde om en afgrænset og konkret aktivitet mellem aktører fra forskellige sektorer med fælles mål. Partnerskaber har en høj grad af formalisering i form af faste aftaler og formulerede mål.

Det kræver både tid, ressourcer og prioritering at etablere, fastholde og høste frugten af et partnerskab og det kræver et kontinuerligt aktivt engagement fra de involverede parter.

JOBCENTRE SAMARBEJDER MED FRIVILLIGE OG FORENINGER

Traditionelt har samarbejder mellem frivillige og kommuner foregået inden for den sociale sektor. Det er i den sociale sektor at de kvaliteter, frivillige bringer til bordet, for alvor kan blomstre: nemlig den uegennyttige, nære og tillidsfulde relation til borgerne. Men samarbejde med frivillige er de senere år blevet noget, mange forvaltninger praktiserer, herunder også landets jobcentre.

EN OPGØRELSE FRA 2011 VISER...

- 40 pct. af jobcentrene samarbejder med frivillige organisationer eller foreninger om den aktive beskæftigelsesindsats og endnu flere har planer om at samarbejde.
- at samarbejderne primært handler om videns- og erfaringsudveksling eller arbejdsprøvning.
- at samarbejderne oftest indgås med landsdækkende frivillige foreninger eller organisationer som Dansk Flygtningehjælp, Dansk Røde Kors og Sind.
- at samarbejderne for det meste ikke er formaliseret. I de tilfælde, hvor samarbejdet er formaliseret er det med frivillige organisationer
- at samarbejderne drejer sig i mindre grad om a-dagpengemodtagere, sygedagpengemodtagere, fleksjob/ledighedsydelse og i højere grad om kontanthjælpsmodtagere, starthjælpsmodtagere og unge
- at samarbejderne sætter særlige krav til sagsbehandling, tilgængelighed, kompetencer, organisering, økonomi

SAMARBEJDER STARTET FRA OVEN (ROLLEMODELLER)

I nogle tilfælde er det kommunen, der ytrer ønske om at løse en opgave i samarbejde med den frivillige sektor. Kommunen formulerer formålet med samarbejdet, men hvis der allerede fra start er udset en særlig samarbejdspartner, kan det være smart at inddrage denne, når midlerne til at nå målet skal formuleres.

Fx er samarbejder om rollemodelkorps startet fra oven. En frivillig rollemodel er en ressourcestærk person, der frivilligt indgår i en fortrolig relation med en udsat borger med det formål at give dem nærvær, rådgivning og støtte. Et rollemodelkorps består som regel af rollemodeller, der er rekrutteret til formålet.

SAMARBEJDER STARTET FRA NEDEN

Nogle gange dannes en frivillig organisation om en idé eller et projekt særligt tilrettelagt til at supplere den offentlige service. Her er det den frivillige organisation, der ønsker at indgå et samarbejde med kommunen, fordi den frivillige organisation har en sag, den brænder for, og kommunen er adgangen til de borgere, sagen drejer sig om.

Fx er Headspace et initiativ startet fra neden som et projekt, hvor sårbare børn og unge kan få gratis og anonym rådgivning om løst og fast. Organisationen har udviklet sig omkring dette formål og tilbyder samarbejdsaftaler, hvor kommunen støtter projektet økonomisk og organisation tilbyder en service.

AT ARBEJDE FRIVILLIG SOM VEJ TIL BESKÆFTIGELSE

Der er en umiddelbar og intuitiv forventning om, at frivilligt arbejde øget sandsynligheden for opnåelse af beskæftigelse, fordi et frivilligt arbejde forventes at øge og forfine de kompetencer, der gør vedkommende attraktiv på arbejdsmarkedet. Det forventes, at der opnås kompetencer af håndgribelig relevans for en potentiel arbejdsgiver, at udøvelsen af frivilligt arbejde en signalerer en moral, der kan være attraktiv for nogle arbejdsgivere og at den lediges netværk udvides.

Forskningen på området viser imidlertid, at ledigheden risikerer at forlænges, hvis de udfører frivilligt arbejde ved siden af ledigheden. Der skal være fokus på at den ledige opnår lige præcis de kompetence, vedkommende mangler, hvis det skal resultere i hurtigere beskæftigelse.

VIGTIGE OVERVEJELSER FØR SAMARBEJDSARBEJDE ETABLERES

Der er en del ting, der bør overvejes, før man igangsætter et samarbejde med frivillige. Det er nemlig ikke ligetil og et uovervejet samarbejde kan risikere at gøre mere skade end gavn.

HVAD ER MÅLET MED SAMARBEJDET?

Det er afgørende for et samarbejdes succes, at det er klart, hvad målet med samarbejdet er – og hvad det ikke er.

Er målet for et samarbejde mellem foreninger og jobcenter fx, at ledige skal hurtigere i arbejde, kræver det, at et frivilligt engagement fra den ledige opnår de relevante kompetencer – ellers kan effekten være, at ledigheden forlænges. Er målet derimod at skabe større sammenhængskraft i lokalbefolkningen, er indholdet af samarbejdet måske mindre væsentligt.

HVOR MEGET ARBEJDE ER MAN VILLIG TIL AT BRUGE PÅ SAMARBEJDER?

Det kræver meget tid og mange ressourcer at etablere samarbejde – både de, der er vedvarende og de, der er ad-hoc.

Det tager for det første tid at få kendskab til, hvad det er for foreninger og potentielle frivillige, der er i kommunen. Det tager også tid at udarbejde samarbejdsprojekter, som frivillige gider at engagere sig i eller at holde eksisterende samarbejder ved lige.

HVORDAN OG HVOR OFTE SKAL DER EVENTUELLE SAMARBEJDER ETABLERES?

Samarbejder mellem den frivillige sektor og kommuner starter nogle gange fra oven og nogle gange fra neden. Hvilken vej skal der sættes på?

Skal der etableres en arbejdsgruppe, der løbende diskuterer, hvor et eventuelt samarbejde kunne give mening og rekruttere frivillige herefter, eller skal samarbejder overvejes, når en konkret udfordring viser sig? Skal der tages udgangspunkt i, hvad allerede etablerede foreninger har af ressourcer, og så 'finde på et problem' herefter?

FORSIKRINGER, FAGFORENINGER OG ANSVAR

Frivillige er et supplement til den kommunale velfærd, og en udfordring ved at invitere frivillige ind i den offentlige beskæftigelsesindsats er, at de ikke har samme myndighedsansvar eller de specifikke faglige kompetencer som medarbejderne. Derfor skal overvejelser omkring ansvar, fortrolighed, forsikring osv. overvejes inden et samarbejde.

Kommunen er ikke forpligtet til at tegne en ulykkes- og ansvarsforsikring for frivillige, men er forpligtet til at tegne en arbejdsskadeforsikring til frivillige, der *"...er i et ansættelseslignende forhold, hvor kommunen har egentlige instruktionsbeføjelser"*. I nogle tilfælde kan det dog være en god idé at sikre sig, at de frivillige er forsikrede enten gennem deres eventuelle forening eller af kommunen. Pr. 1. juli 2017 har kommunerne fået hjemmel til at tegne ulykkes- og ansvarsforsikring for frivillige.